

ESPAIS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

TÍTOL: Nous espais d'aprenentatge per a noves necessitats de formació

Subtítol: Els projectes europeus ACT i ADLAB PRO com a exemples d'innovació docent

Matamala, Anna
Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Traducció, d'Interpretació i d'Estudis de l'Àsia Oriental
Facultat de Traducció i d'Interpretació
Edifici K-1002
Plaça del Coneixement
Universitat Autònoma de Barcelona
Campus de Bellaterra
08193 Bellaterra
Barcelona
anna.matamala@uab.cat

Mangiron, Carme
Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Traducció, d'Interpretació i d'Estudis de l'Àsia Oriental
Facultat de Traducció i d'Interpretació
Edifici K-1002
Plaça del Coneixement
Universitat Autònoma de Barcelona
Campus de Bellaterra
08193 Bellaterra
Barcelona
carme.mangiron@uab.cat

Orero, Pilar
Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Traducció, d'Interpretació i d'Estudis de l'Àsia Oriental
Facultat de Traducció i d'Interpretació
Edifici K-1002
Plaça del Coneixement
Universitat Autònoma de Barcelona
Campus de Bellaterra
08193 Bellaterra
Barcelona
pilar.orero@uab.cat

ESPais D'APRENENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

1. RESUM:

En aquest article es presenten els projectes educatius europeus ACT i ADLAB PRO, finançats per la CE dins el programa Erasmus +, els quals tenen com a punt en comú la formació en accessibilitat i la generació de recursos docents en línia. En el cas del projecte ACT, es descriu el desenvolupament d'un MOOC per formar coordinadors d'accessibilitat a les arts escèniques, mentre que en el cas del projecte ADLAB PRO es presenta la creació de materials docents, disponibles en línia, per formar audiodescriptors.

2. ABSTRACT:

In this paper the European educational projects ACT and ADLAB PRO, funded by the EC under the Erasmus + programme, will be presented. They both share the fact that they deal with accessibility and they generate online training resources. As far as ACT is concerned, the development of a MOOC to train accessibility managers for the scenic arts will be described. Regarding ADLAB PRO, we will discuss the development of online flexible and adaptable training materials which can be used to train audio describers.

3. PARAULES CLAU:

accessibilitat, traducció audiovisual, audiodescripció, MOOC

4. KEYWORDS:

accessibility, audiovisual translation, audio description, MOOC

ESPais D'APRENENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

5. DESENVOLUPAMENT:

Tothom hauria de poder accedir a la cultura, i més concretament a les arts escèniques, però per garantir aquest accés universal cal tenir en compte les necessitats d'una gran diversitat d'usuaris: des d'aquells que no poden accedir físicament a un espai escènic fins a aquells que no poden veure els elements visuals, no poden sentir els elements sonors d'un producte cultural, tenen dificultats de comprensió dels textos escrits (per exemple, d'un programa de mà) o tenen dificultats econòmiques per accedir-hi. Si bé la situació ideal seria que aquestes necessitats es tinguessin en compte de bon començament, en el moment de crear un esdeveniment cultural, la realitat sovint no és així, i es fa necessari que algú gestioni l'accessibilitat dels esdeveniments culturals. De la mateixa manera, també és imprescindible que hi hagi professionals ben formats, capaços d'oferir serveis d'accessibilitat d'alta qualitat com ara la subtitulació per a sords, la interpretació en llenguatge de signes o l'audiodescripció, entre d'altres.

A la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) s'ofereix des de fa anys formació en serveis d'accessibilitat, dins el Màster en Traducció Audiovisual (Matamala i Orero 2007, 2013, 2014), responen a una necessitat de formació en aquests àmbits (Ballester et al. 2006). Aquest màster va començar en forma de postgrau presencial, va evolucionar cap a màster propi tant en versió presencial com en línia, i des del curs acadèmic 2016-2017 s'ofereix com a màster universitari en ambdós formats.

La docència en aquests àmbits va acompanyada d'una investigació intensa sobre accessibilitat als mitjans que du a terme el grup TransMedia Catalonia (<http://grupsderecerca.uab.cat/transmedia/>). Dins les línies de recerca del grup n'hi ha una de vinculada a la docència de l'accessibilitat, que s'ha traduït en projectes d'innovació docent com ara "Accessibility in the Classroom: Learning for All" (2009MQD0227) o "Multimedia Mining System for AVT (AVTLP)" (2008MQD000014, Arumí et al. 2010, 2013).

De projectes d'àmbit català hem passat en els darrers anys a projectes europeus com ADLAB (517992-LLP-1-2011-1-IT-ERASMUS-ECUE), ACT ("Accessible Culture and Training", 2015-1-ES01-KA2013-015734) i ADLAB PRO ("Audio Description: A Laboratori for the Development of a New Professional Profile", 2016-1-IT02-K203-024311). Són precisament aquests dos últims projectes, finançats pel programa Erasmus + de la Comissió Europea, els que es presenten en aquest article, fent èmfasi en els recursos virtuals que generaran i les noves oportunitats de formació que oferiran.

1. El projecte ACT

L'objectiu del projecte ACT (<http://pagines.uab.cat/act/>) (investigadora principal: Pilar Orero, Universitat Autònoma de Barcelona, 2015-2018) és proposar la definició d'un nou

ESPAIS D'APRENENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

perfil professional, el gestor o coordinador de l'accessibilitat a les arts escèniques, així com també generar diversos tipus de materials docents per formar-lo. El projecte respon a la necessitat de tenir persones formades per (a) gestionar l'accessibilitat d'un teatre, òpera o centre cultural i (b) gestionar l'accessibilitat d'esdeveniments culturals sense estar vinculat directament a un teatre o centre cultural.

Els socis del projecte són universitats (UAB, Universitat d'Anvers, Universitat de Viena, Queen's University Belfast), una agència de certificació (ECQA), dues agències governamentals (Departament de Cultural de la Generalitat de Catalunya, Inter), i dos productors culturals (el teatre NTGent i Trànsit Projectes).

El projecte té com a objectius descriure l'estat de l'accessibilitat a les arts escèniques en diversos països europeus, per identificar les necessitats dels usuaris i dels professionals. També pretén definir el perfil del gestor o coordinador de l'accessibilitat a les arts escèniques i, a partir d'aquesta definició clara de les competències i habilitats que ha de tenir, proposar un currículum a nivell universitari. Una fita clau del projecte és desenvolupar un Massive Online Open Course (MOOC) (vegeu apartat 2) i estudiar sistemes per a la certificació de la formació d'aquests professionals. Al final del projecte es preveu generar unes recomanacions per implementar polítiques d'accessibilitat a les arts escèniques i estudiar la incorporació d'un segell de qualitat com a distintiu per als centres culturals que compleixin determinats estàndards d'accessibilitat.

2. Desenvolupament d'un MOOC

Com a part del projecte ACT s'està desenvolupant un MOOC per formar professionals que gestionin l'accessibilitat a les arts escèniques. El MOOC té les següents unitats:

Unitat 0. Presentació del MOOC.

Unitat 1. Inclusió: comprensió dels diversos tipus de serveis d'accessibilitat, identificació d'usuaris finals, definició dels conceptes d'*inclusió* i *accessibilitat*, legislació.

Unitat 2. Accessibilitat dels equipaments culturals, tant externa com interna.

Unitat 3. Serveis d'accessibilitat: conceptes i implementació. Per exemple: Braille, lletra ampliada, audiodescripció, audiointroducció, audiosubtitulació, visites tàctils, sessions relaxades, sobretítols, interpretació en llenguatge de signes, subtitulació per a sords, bucle magnètic, cadires vibradores i traducció interlingüística, entre d'altres.

Unitat 4. Comunicació i promoció.

Unitat 5. Gestió.

Tenint en compte el nombre de socis que generen continguts, es va desenvolupar una

ESPAYS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

metodologia de disseny docent que es va implementar en la unitat 4. Aquesta unitat es va crear com un pilot de totes les altres unitats i va servir per posar en comú diversos aspectes, com el format dels materials d'aprenentatge, la distribució de formats en cada unitat o el sistema de dinamització i avaluació.

Cada unitat consta d'aproximadament 45 minuts de contingut en format de vídeo, a més de lectures i exercicis d'avaluació que generalment corresponen a preguntes d'elecció múltiple o exercicis d'avaluació per iguals. A tall d'exemple, els vídeos que s'han desenvolupat a la unitat 4 són:

- vídeo introductori,
- vídeo animat sobre agents implicats en l'accessibilitat,
- vídeo sobre la importància dels usuaris finals, que presenta com a exemple l'associació European Disability Forum,
- vídeo sobre la importància dels agents culturals, que presenta com a exemple l'ENACT,
- vídeo que mostra la política d'accessibilitat d'una òpera,
- vídeo sobre com desenvolupar un pla d'accessibilitat,
- vídeo sobre com fer webs accessibles,
- vídeo sobre com informar d'esdeveniments culturals a Twitter, Facebook i Youtube de manera accessible, i
- vídeos sobre l'ús dels símbols d'accessibilitat.

Es preveu que el curs estigui disponible el juny de 2018 a la plataforma Coursera, gràcies a un ajut específic de la Universitat Autònoma de Barcelona per desenvolupar MOOCs.

3. El projecte ADLAB PRO

El 2011 es va concedir el projecte ADLAB (<http://www.adlabproject.eu/home/>) amb l'objectiu de generar cursos d'audiodescripció a nivell universitari i desenvolupar unes indicacions ("*guidelines*") sobre com crear audiodescripcions de qualitat. Aquest projecte va ser considerat un exemple de projecte d'èxit per la Comissió Europea, que va destacar l'excel·lència dels resultats. Dos anys més tard, es va presentar una nova proposta i es va aconseguir finançament per a la continuació d'aquest projecte: ADLAB PRO.

L'objectiu del projecte ADLAB PRO (<https://adlabpro.wordpress.com>) (investigadora principal: Elisa Perego, Universitat de Trieste, 2016-2019) és crear materials didàctics

ESPAIS D'APRENENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

flexibles i d'accés lliure que es puguin integrar fàcilment en diversos entorns docents amb l'objectiu de formar audiodescriptors. L'audiodescripció és una traducció en elements sonors dels elements visuals d'un contingut. En altres paraules, l'audiodescriptor explica o narra en paraules allò que l'usuari no pot veure, intentant no trepitjar els elements sonors rellevants del contingut original.

Els socis del projecte són universitats (Universitat de Trieste, UAB, Universitat Adam Mickiewick, Universitat d'Anvers), empreses (Utopian Voices, Soundfocus), radiodifusors (Radio Televizija Slovenija) i associacions d'usuaris (RNIB, Royal National Institute for the Blind).

El projecte té com a objectius avaluar les pràctiques formatives actuals en audiodescripció arreu d'Europa i proposar una definició del perfil professional de l'audiodescriptor (les competències i les habilitats que ha d'adquirir). També pretén establir com hauria de ser un curs que formés audiodescriptors professionals, així com desenvolupar materials docents d'acord amb l'estructura d'aquest curs.

4. Creació de materials docents

La creació del material docent ha partit en primer lloc d'una avaluació de la situació actual mitjançant enquestes, que ha permès identificar les competències i resultats d'aprenentatge que s'haurien de cobrir en el curs. A partir d'això, s'ha dissenyat un curs amb una estructura modular per al qual es dissenyaran materials docents. L'estructura acordada del curs és la següent:

Mòdul 1. Introducció general: història, conceptes principals, usuaris i tipologia.

Mòdul 2. Audiodescripció per a la pantalla (TV, cinema, etc.).

Mòdul 3. Audiodescripció en directe d'esdeveniments dinàmics (actuacions en directe, dansa, òpera).

Mòdul 4. Audiodescripció en directe d'esdeveniments estàtics (museus, exposicions, patrimoni cultural, natura).

Mòdul 5. Serveis addicionals: audiointroduccions i audiosubtitulacions.

Mòdul 6. Aspectes tecnològics: tecnologies per a la distribució i consum d'audiodescripcions, sistemes de reconeixement de parla, traducció automàtica, *crowdsourcing*, etc.

Un cop consensuada l'estructura dins el consorci, els diferents membres amb experiència en l'ensenyament d'audiodescripció han iniciat el procés de creació de materials, en el qual també col·laboren la resta de socis. Com sol passar en qualsevol projecte europeu

ESPais D'APRENENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

d'aquesta envergadura, la bona coordinació entre els diferents membres del consorci ha estat clau per tal de dissenyar un curs variat i flexible, que respon a les necessitats de formació d'audiodescriptors en el marc europeu. Per aquest motiu, els materials didàctics s'han elaborat en anglès, si bé es poden adaptar amb facilitat a qualsevol llengua.

Els mòduls corresponen a 10 ECTS i inclouen deu unitats, excepte en el cas dels mòduls 5 i 6, desenvolupats per la Universitat Autònoma de Barcelona, que corresponen a 5 ECTS cada un i contenen tres i set unitats, respectivament.

Per a cada unitat es desenvoluparà un vídeo principal, que introdueix de manera breu el tema a tractar, així com vídeos addicionals complementaris, com ara entrevistes a audiodescriptors professionals, usuaris o investigadors. A més, es proporcionarà una bibliografia recomanada i entre tres i set tasques, que es poden fer com a activitats de classe, com a feina per a casa o com a activitats d'avaluació. Atès el perfil divers que poden tenir els potencials estudiants que decideixin formar-se en audiodescripció, s'ha intentat oferir un ventall de recursos i activitats flexibles i de tipologia diversa, per tal que els docents que els utilitzin puguin triar aquells que s'adaptin millor a les necessitats dels seus alumnes. Així, doncs, l'objectiu no és oferir un curs tancat sinó un ventall de materials que cada docent pot integrar en els seus cursos de la manera que consideri adient.

Una de les tasques previstes dins cada unitat és sempre un test de selecció múltiple, per tal que els alumnes i els docents puguin comprovar que s'han assolit els coneixements principals de cada unitat. Es tracta d'un model d'aprenentatge socioconstructivista centrat en la figura de l'alumnat i es preveu que l'avaluació sigui eminentment formativa, si bé la decisió final sobre els materials que s'empraran i el tipus d'avaluació correspondrà sempre als docents que utilitzin els materials per als seus cursos.

Pel que fa a la tipologia de tasques proposades, es combinen les activitats de caràcter més analític i reflexiu, com ara la lectura d'articles, exposicions orals, debats, treballs escrits i anàlisi d'audiodescripcions. amb activitats de tipus més pràctic, com ara l'elaboració d'audiosubtítols, audiointroduccions i audiodescripcions. Algunes de les activitats estan pensades per fer-les de forma individual i altres per fer-les en grup, de manera que es fomenti l'aprenentatge col·laboratiu.

L'objectiu final del projecte és proporcionar diferents materials docents en una plataforma d'accés obert en línia, per tal que els docents puguin organitzar els seus propis cursos. En altres paraules, no s'oferirà un curs acabat ni tancat (com podria ser el MOOC que es desenvolupa dins el projecte ACT), sinó una font de recursos en línia que permetran configurar diversos itineraris docents i que es podran integrar tant en docència presencial com en docència virtual.

ESPais D'APRENENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

5. Conclusions

Fa més de 15 anys que el grup de recerca TransMedia Catalonia, de la Universitat Autònoma de Barcelona, es dedica a la recerca i la docència en el camp de l'accessibilitat als mitjans de comunicació i, més recentment, l'accessibilitat a les arts escèniques. L'accessibilitat a la cultura és un dret universal del qual tots hauríem de gaudir, si bé encara falta molt perquè sigui una realitat. Per tal d'avançar cap a una societat diversa, sense barreres, cal promoure i garantir la formació de professionals experts en accessibilitat que puguin assessorar sobre accessibilitat i contribuir a fer accessibles els productes audiovisuals, les arts escèniques i els esdeveniments culturals.

En aquest article s'han presentat dos projectes europeus (ACT i ADLAB PRO), finançats per la CE dins el programa Erasmus +, els quals tenen com a punt en comú la formació en accessibilitat i la generació de recursos docents en línia, per tal de contribuir a cobrir el buit existent pel que fa a professionals experts en accessibilitat. En el cas del projecte ACT, s'ha descrit el desenvolupament d'un MOOC per formar coordinadors d'accessibilitat a les arts escèniques, mentre que en el cas del projecte ADLAB PRO s'ha presentat la creació de materials docents, disponibles en línia, per formar audiodescriptors.

Els projectes europeus d'aquestes característiques, malgrat la complexitat de gestió i coordinació que comporten, són sens dubte clau per promoure la recerca i la formació en el camp de l'accessibilitat i per avançar cap a una societat en la qual tots gaudim d'un accés universal i igualitari a la cultura.

Agraïments i advertiment legal

Les autores de l'article són membres de TransMedia Catalonia, grup de recerca finançat per la Secretaria d'Universitats i Recerca del Departament d'Empresa i Coneixement de la Generalitat de Catalunya (2017SGR113). El projecte ACT (2015-1-ES01-KA23-015734) i el projecte ADLAB PRO (2016-1-IT02-K203-024311) tenen finançament del programa Erasmus + de la UE. Les opinions expressades en aquest article són de les autores i no reflecteixen necessàriament l'opinió oficial de la UE. No es pot fer responsable ni les institucions de la UE ni cap persona que actui en representació seva de l'ús que es faci de la informació continguda en aquest article.

ESPAIS D'APRENENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Arumí, M.; Carrabina, J.; Matamala, A.; Mesa-Lao, B.; Orero, P.; Serrano, J. (2010). AVT-LP (Audiovisual Translation Learning Platform). Innovación docente al Servicio de la formación autónoma en traducción audiovisual. *Nous espais de qualitat en l'educació superior. Una anàlisi comparada i de tendències*. Girona: Universitat de Girona. CD-ROM.

Arumí, M.; Carrabina, J.; Matamala, A.; Mesa-Lao, B.; Orero, P.; Serrano, J. (2013). AVT-LP (Audiovisual Translation Learning Platform): a new tool for audiovisual translation trainin". *Hermeneus*, 15, 39-66.

Ballester, A.; Lorenzo, L.; Matamala, A.; Orero, P.; Pereira, A. (2006). La formación del audiodescriptor y el subtitulador para sordos: un reto europeo para la Universidad española. *Adaptar la igualdad, normalizar la diversidad. II Congreso Nacional sobre Universidad y Discapacidad*. Madrid: Vicerrectorado de Estudiantes (UCM), 410-420.

Matamala, A.; Orero, P. (2007). Designing a course on Audio Description: main competences of the future professional. *Linguistica Antverpiensia. New Series*, 6, 329-344.

Matamala, A.; Orero, P. (2013). Teaching media accessibility: three case-studies. IV Congrés Internacional UNIVEST'13. Girona, 04-05/07/2013.

Matamala, A.; Orero, P. (2014). Formar en accessibilitat als mitjans. Noves necessitats socials, noves tecnologies, noves propostes dinàmiques. *Revista del CIDUI*, 2.